

PERSONALISED TIMES

KICK-OFF
22 FEB 2017

SURF STUDIEREIS ONDERWIJS OP MAAT

Van 2 tot 6 april neemt een groep bestuurders van hogescholen en universiteiten deel aan een studiereis van SURF naar Boston.

De studiereis heeft als thema "Personalised Learning". Ter voorbereiding op de studiereis organiseerde SURF een kick-off bijeenkomst met de deelnemers en enkele collega's uit hun instelling. Dat was het startpunt van de gezamenlijke discussie over flexibel en persoonlijk onderwijs. Het verslag van deze kick-off lees je hier.

WAT IS ONDERWIJS OP MAAT?

Nederlandse hoger onderwijsinstellingen lijken opvallend eensgezind over de richting waarin zij hun onderwijs wensen te ontwikkelen. Personalisering en flexibilisering zijn daarbij sleutelwoorden. Ook OCW stelt maatwerk centraal in de Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek 2015-2020. ISO, de LSVb, de VSNU en de Vereniging Hogescholen nemen het nadrukkelijk op in hun standpunten en strategieën.

Wat instellingen verstaan onder de termen flexibel en persoonlijk onderwijs levert een breed en divers beeld op. Men bedoelt er tijd- en plaatsafhankelijk leren en toetsen mee, maar ook het mogelijk maken van onderwijs buiten de campus. Het kan gaan om het faciliteren van differentiatie in tempo en niveau en in leerroutes en content. Wat als gemene deler centraal staat is meer keuzevrijheid voor studenten. Dat kan zich zelfs uiten in studenten de regie geven om een eigen curriculum samen te stellen, met vakken van binnen of juist ook van buiten de eigen instelling. Een curriculum dat niet per se een volgorde heeft. Om de student regie te geven over zijn eigen leerproces kunnen adaptief onderwijs, leerwegaafhankelijk toetsen, weblectures, kennisclips en digitaal (open) leer materiaal behulpzaam zijn. En dat binnen een context waar onderwijs gebaseerd op authentieke casussen samen met de beroepspraktijk wordt vormgegeven, waar gebruik wordt gemaakt van online laboratoria, simulaties en games, zodat onderwijs ►

Tijdens de reis maken we elke dag een verslag: de Personalised Times. Wil je deze ontvangen?

mail naar:
onderwijsopmaat@surfnet.nl

'Is het hebben van heel veel keuze eigenlijk wel motiverend?'

ook op verschillende manier kan worden aangeboden. Flexibilisering wordt dus vooral gezien als middel om de student regie te geven.

Om instellingen te helpen bij het kiezen van hun koers richting flexibel en persoonlijk onderwijs, publiceerde SURF een whitepaper. Dit whitepaper vormt het ver-

trekpunt van de studiereis. De studiereis is erop gericht een bestuurlijke dialoog te starten over dit onderwerp, gevoed door voorbeelden van instellingen, experts en organisaties in en rondom Boston. We hopen instellingen te stimuleren om daadwerkelijk vorm te gaan geven aan onderwijs op maat, op een manier die aansluit bij hun strategie en onderwijsvisie. ■

DE TIJD GAAT SNELLER DAN HET KLASSIEKE ONDERWIJS KAN BIJHOUDEN

“Waarom is onderwijs op maat nodig? Dat heeft te maken met de student, die steeds meer indrukken op zich ziet afkomen. Het heeft te maken met digitalisering: je ziet op allerlei fronten de mogelijkheid om informatie toe te snijden op de wensen van het individu, en dat roept wensen op. Het heeft te maken met een sterk veranderende arbeidsmarkt, waardoor het niet duidelijk is welke kwaliteiten je nu moet aanleren om te zijner tijd succesvol te zijn. Ook een leven lang leren wordt opnieuw actueel in deze discussie.” Zo opende **Paul Rullmann, voorzitter van SURF**, de discussie.

We zien steeds vijf dimensies waarin onderwijs op maat voor de student gestalte krijgt. Twee hebben te maken met wat de student leert: de vrijheid om zelf een programma samen te stellen, en onderwijs dat aansluit bij hun achtergrond. De andere drie hebben te maken met hoe de student leert: in hun eigen tijd, tempo en plaats: dat is de belofte van digitalisering. Daarnaast willen studenten leren op hun eigen niveau; denk bijvoorbeeld aan een mbo-er die al vakken op hbo-niveau kan volgen. En studeren op hun eigen manier: de een zit het liefst in zijn kamer, de ander studeert liever met anderen, de een wil college en de ander leert liever uit een boek. Dat kan allemaal.

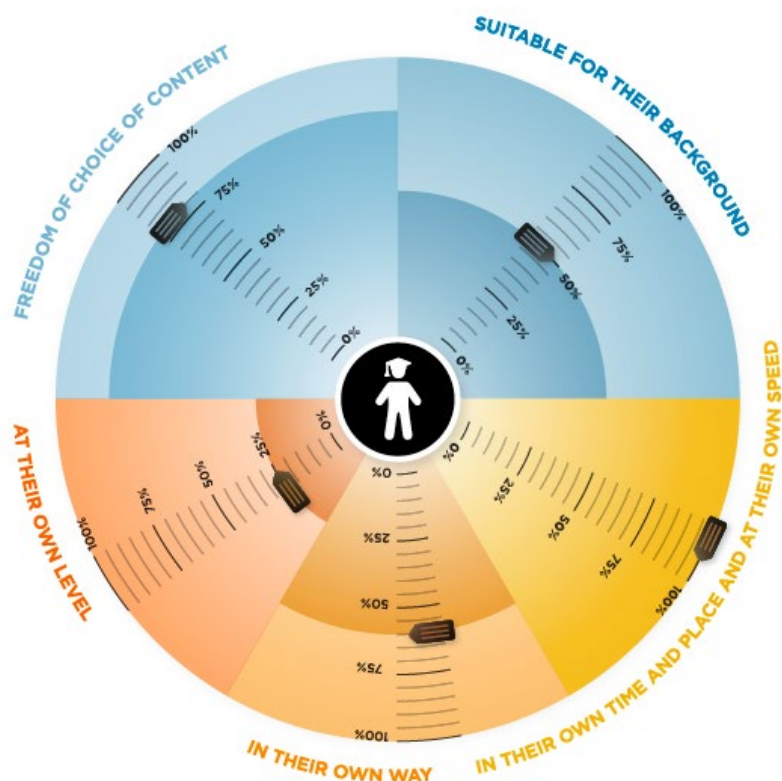
Wat zouden de consequenties zijn als we al die punten voor de volle 100% zouden flexibiliseren? Dan kunnen studenten zelf hun opleidingen samenstellen; je krijgt dan een grote ballenbak waaruit je modules kunt vissen. Je werkt met

leeruitkomsten in plaats van studielast. De verantwoordelijkheid komt dus meer bij de student te liggen, en minder bij de opleiding. Diploma's kunnen van een andere instelling zijn dan waar je begonnen bent. Veel is online, want je moet je kennis overal vandaan kunnen halen.

Maar de vraag is: wat betekent het voor de instelling als je voor die 100% flexibel gaat? Past het dan nog wel? Je hebt een programma opgezet met een bepaalde lijn en een didactische formule, gaat

dat allemaal verloren? En is dat ook wat je wilt? Het kan ook zijn dat flexibilisering ongewenste effecten heeft, bijvoorbeeld omdat studenten geïsoleerd raken of omdat communityvorming eronder leidt. Wat mag er wel en wat niet, wat vind je passend om tot een diploma te leiden? Wat is betaalbaar en organiseerbaar? Al deze vragen komen tijdens onze reis aan de orde.” ■

[Bekijk de presentatie hier >](#)

REFERENTIEMODEL FLEXIBELE ONDERWIJSLOGISTIEK

Een belangrijk aspect dat een rol speelt bij het bepalen in welke mate je onderwijs wilt en kan flexibiliseren is onderwijslogistiek. Om zicht te krijgen op de manier waarop onderwijs en onderwijslogistiek met elkaar samenhangen ontwikkelt SURF een referentiemodel voor flexibele onderwijslogistiek. Dit model wordt in de zomer van 2017 opgeleverd. **Marcel van Bockel van Twynstra Gudde** laat zien dat het referentiemodel bestaat uit een aantal bouwstenen die onderling zijn verbonden, maar zonder een vaste volgorde. De bouwstenen zijn verdeeld over drie categorieën: onderwijsontwikkeling, bedrijfsvoering en onderwijsuitvoering. Wet- en regelgeving stelt piketpaaltjes.

Best principles

Het referentiemodel is ontwikkeld vanuit een aantal praktijkvoorbeelden waarin goede inzichten over flexibilisering zijn opgedaan. Vier belangrijke principes zijn:

1. Onderwijs op maat vraagt om afstemming en samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsvoering;
2. Een visie op flexibiliteit is nodig om richting te geven aan ontwerp en ontwikkeling van onderwijs op maat;
3. Flexibel onderwijs kan niet zonder standaarden. Van Bockel noemt dit de

'flexibiliteitsparadox': je hebt standaarden nodig om te kunnen flexibiliseren;

4. De onderwijscatalogus (het totaal aan opleidingen) heeft een sleutelfunctie; dat betekent vaak dat je het curriculumontwerp zult moeten loslaten.

Stappen

Op basis van deze principes onderscheidt Van Bockel een aantal stappen die een instelling kan doorlopen op weg naar flexibel onderwijs:

- **Stap 1:** afbakenen van de flexibiliteit van het onderwijs. In deze fase bepaal je op welke dimensies flexibiliteit nodig is en in welke mate;
- **Stap 2:** zoeken naar de balans, die bepaald wordt door de studeerbaarheid in relatie tot organiseerbaarheid, doceerbaarheid en betaalbaarheid;
- **Stap 3:** vormgeving van het curriculum en het onderwijsaanbod, met daarin vaste en flexibele onderdelen.

Het referentiemodel kan gebruikt worden als hulpmiddel om de positie van de instelling, de wensen van de student en de eisen van het werkveld in kaart te brengen om die te vertalen naar het curriculum. ■

[Bekijk de presentatie hier >](#)

Wat is onderwijs op maat?

SURF analyseerde de strategische plannen van onderwijsinstellingen op hun onderwijsambities. Uit die inventarisatie valt in elk geval de roep om definities op. Om de ambitie om het onderwijs persoonlijker en flexibeler te maken concreet te maken, is helderheid over wat we onder die termen verstaan noodzakelijk. Binnen instellingen bestaan er veel verschillende beelden bij gebruikte begrippen, wat het lastig maakt koers te vinden en te houden. Dat geldt ook voor de dialoog tussen verschillende instellingen. Hoewel het, zeker bij containerbegrippen, lastig en waarschijnlijk zelfs onwenselijk is om één definitie te geven, is het wel degelijk nuttig om te beschrijven wat er onder dat soort begrippen verstaan kan worden. Dat bevordert de effectiviteit van de dialoog binnen instellingen en tussen instellingen. Om die dialoog te faciliteren en om instellingen te helpen om hun eigen definitie van onderwijs op maat te ontwikkelen, kan de [whitepaper onderwijs op maat anno 2016](#) behulpzaam zijn. Ook maakte SURF een [begrippenkader](#), waarin aspecten van onderwijsinnovatie beschreven worden.

HET ISO REAGEERT: EVENWICHT TUSSEN FLEXIBILITEIT EN STRUCTUUR

Het onderwijs hoeft niet helemaal op zijn kop, maar wat meer flexibiliteit is zeker welkom: dat is de kern van het betoog van **Desley van der Zande, bestuurslid van het Interstedelijk Studenten Overleg**. Vooral meer vrijheid in tempo, tijd en plaats is wenselijk. Houd daarbij wel rekening met het verschil in behoefte tussen studenten.

Leidraad, geen keurslijf

Het eerste punt waarop meer flexibiliteit mogelijk is, is het studietempo. "Nu wordt dat bepaald door vaste bijeenkomsten

en toetsingsmomenten", zegt Desley. "Je rooster bepaalt je tempo. Dat kan een beperking zijn, bijvoorbeeld als je de leerdoelen al beheerst. Wij zouden graag zien dat het rooster gezien wordt als een leidraad, niet als een keurslijf. Dan kan een student examen doen als hij of zij daar klaar voor is. Dat kan leiden tot minder studievertraging en biedt mogelijkheden voor versnelde trajecten."

Overall studeren

Het ISO is ook voorstander van studeren vanaf iedere gewenste plek. "Nu kent ►

het onderwijs vaak vaste locaties met een verplichte aanwezigheid. In de ideale situatie kun je vanaf elke plaats onderwijs volgen. Dat betekent meer online onderwijs, vooral als het gaat om kennisoverdracht. Contacten met studenten blijven belangrijk, maar dan denken we vooral aan verdieping in kleine groepen. Dat biedt kansen voor kleinschalig persoonlijk onderwijs.”

Portfolio in plaats van programma

Ook in de programmering is meer flexibiliteit wenselijk. “Nu vormen

opleidingen een samenhangend geheel”, zegt Desley. “Vakken moet je in een bepaalde volgorde doorlopen. Maar het is uitdagend als je meer keuzevrijheid hebt in je opleiding. Dan kun je bijvoorbeeld een portfolio samenstellen met jouw unieke profiel. Nu hebben we keuzevakken en een minor, maar het zou fijn zijn als je die keuzevrijheid breder kunt toepassen.” ■

GOOD PRACTICE TU DELFT: ONLINE ONDERWIJS ZORGT VOOR KEUZEVRJRIJHEID

De TU Delft is al lang bezig met online onderwijs. **Ernst ten Heuvelhof, Director of Open and Online Education bij de TU Delft Extension School**, laat zien dat online onderwijs veel nieuwe mogelijkheden biedt.

Open courseware

De open courseware, waarvan MOOCs het bekendste voorbeeld zijn, van de TU Delft trekt zo'n 1.400 bezoekers per dag. De TU Delft biedt 42 MOOCs aan, die tot nu toe bezocht zijn door ruim 1,2 miljoen studenten. Overigens maakt zo'n 5% de MOOC ook daadwerkelijk af. Een nieuwe ontwikkeling is *professional online education*, waarvoor studenten moeten betalen (in tegenstelling tot de gratis MOOCs). Op dit moment staan 18 van deze professionele cursussen online. Tot slot biedt de TU Delft 25 online bachelor- en mastercursussen aan.

Verrijkte producten

De vernieuwing zit vooral in de verrijkte producten, die de TU Delft aanbiedt onder de noemer *TUDx Enriched products*.

Een aantal voorbeelden:

- TU Delft bundelt modules in samenhangende programma's, bijvoorbeeld over duurzame energie of datamanagement. Daaraan kan ook een certificaat worden toegevoegd.

- Credits for MOOCs: de TU Delft vormt samen met acht buitenlandse partneruniversiteiten de 'Credits for MOOCs alliantie'. Deze universiteiten hebben een selectie uit hun MOOCs gemaakt en studenten kunnen deze MOOCs volgen voor studiepunten. Hiervoor start eind van dit jaar een pilot. De studenten kunnen de MOOCs toevoegen aan een minor of keuzevak, maar nog niet in de kern van het programma.
- MicroMasters: Studenten kunnen online een samenhangende serie mastermodules volgen waarvoor ze, na een succesvolle toets, een certificaat ontvangen. Geslaagde studenten kunnen op basis van deze MicroMaster een gedeeltelijke vrijstelling krijgen voor het reguliere programma. TU Delft werkt deze opzet uit voor het masterprogramma Sustainable Energy.
- De TU Delft ontwikkelt online schakelprogramma's tussen vwo en bachelor en tussen bachelor en master. Dit stelt studenten in staat hun eigen onderwijspad te ontwikkelen.

Online onderwijs biedt mogelijkheden voor meer keuzevrijheid en meer schakelmogelijkheden. Het verrijkte programma van de TU Delft staat nog in de kinderschoenen, maar kan heel snel heel groot worden. ■

[Bekijk de presentatie hier >](#)

'Hoe kan je met behulp van data studenten op een persoonlijk niveau feedback geven?'

Randvoorwaarde voor onderwijs op maat: EEN SLEUTELROL VOOR DE DOCENT

Gepersonaliseerd onderwijs heeft consequenties voor de structuur van onderwijsprogramma's, maar vraagt ook veel van docenten, vertelt **Alésha ten Berge van Twynstra Gudde**. Docenten treden steeds minder op als een klassieke onderwijzer en steeds meer als begeleider van individuele leerprocessen. Hoewel instellingen flexibilisering van hun onderwijs op hun eigen wijze zullen invullen, zijn er wel een aantal veranderingen die voor docenten van belang zullen worden:

- Docenten zullen meer aandacht moeten hebben voor vraaggerichtheid en het 'klantperspectief', naast efficiëntie en kwaliteit;
- Docenten moeten in staat zijn af te wijken van standaarden en procedures om maatwerk te kunnen bieden;
- Docenten moeten beschikken over 'professioneel vermogen' om studenten faciliteren hun opleiding rondom om interdisciplinaire vraagstukken te organiseren.

Weerstand of veranderbereidheid

Sommige docenten zijn enthousiast over deze veranderingen en brengen die in praktijk, terwijl anderen terughoudender zijn. Professionals verschillen in de manier waarop ze reageren op veranderingen. Ze kunnen weerstand ervaren of juist bereid zijn om te veranderen, beide opties kunnen passief of actief zijn. Het volgende schema geeft inzicht in het gedrag dat verandering op kan roepen:

'Is er nog wel ruimte voor studenten die zich het prettigst voelen bij structuur en vaste studiepaden?'

'Leuker, motiverender en kwalitatief beter onderwijs: zijn dat tegenstellingen?'

Leiderschap

Het vergt veel leiderschap om docentente stimuleren en te begeleiden bij onderwijsvernieuwingen. Verschillende groepen docenten hebben een verschillende benadering nodig. Ten Berge maakt onderscheid tussen de voorhoede, het peloton en de achterblijvers. De voorhoede kun je stimuleren door de docenten bijvoorbeeld te prikkelen, met ze te brainstormen of ze te laten experimenteren. Bij het peloton zijn verleiden, goede voorbeel-

den (best practices) en uitgewerkte ideeën zinvol. Voor de achterblijvers is een stapsgewijze en gestructureerde aanpak aan te raden, maar deze groep heeft soms wel een stok achter de deur nodig in de vorm van deadlines en ultimatum. ■

[Bekijk de presentatie hier >](#)

GOOD PRACTICE HOGESCHOOL UTRECHT: HOPELS WEGNEMEN IN DE CURRICULA

De Hogeschool Utrecht is al geruime tijd bezig om gepersonaliseerd leren te implementeren in de curricula. De basis daarvoor wordt gevormd door de visie van de hogeschool op leren en onderwijs: 'De wereld van morgen'. Daarin komen onderwerpen als persoonlijk leren en leren in de 21ste eeuw aan de orde. Maar deze visie bleek te weinig sturend om vorm te geven aan onderwijs op maat; daarvoor moest de organisatie een stap verder gaan.

Leven lang leren

Het uitgangspunt bij de onderwijs-

innovatie aan de HU is een leven lang leren: "Van 17 tot 67", aldus **Pieter Cornelissen, programmadirecteur onderwijsinnovatie aan de HU**. "We maken onderscheid tussen initieel en vervolgonderwijs, waarbij we goed kijken naar de behoeften van de arbeidsmarkt. We hanteren een aantal ontwerpdimensies: één daarvan is gepersonaliseerd leren. Onze conclusie is: als je echt toe wilt naar gepersonaliseerd leren, is een compleet herontwerp van de opleiding nodig. Dat leggen we bij de opleidingen neer: we vragen aan de instituten om zelf te bepalen hoe en in welke mate ze dat willen doen."

Tempodifferentiatie

De HU onderscheidt drie niveaus van gepersonaliseerd leren: portfolio, curriculum en cursus. "Dat helpt ons om gepersonaliseerd leren vorm te geven", zegt Cornelissen. "Tempodifferentiatie in het curriculum is voor ons nu het belangrijkste. Met inhoudelijke keuzevrijheid en online

onderwijs zijn we al aardig op weg. Maar die tempodifferentiatie, daar bijten we onze tanden op stuk."

Hoepels wegnemen

Herontwerp van curricula is een ingrijpende verandering voor de opleiding. "Je hebt dan geen lineaire volgorde meer", stelt Cornelissen. "Dat betekent dat je met grotere eenheden moet werken. Studenten krijgen 4 tot 5 keer per jaar de kans een module te toetsen, hoewel we vasthouden aan twee herkansingen. Het betekent ook dat we leerwegaafhankelijk gaan toetsen. Als we dat voor alle opleidingen gaan doen, is standaardisatie en transparantie nodig. Studenten zijn vrij in welke volgorde ze de modules doen. We staan soms verbaasd hoeveel hoepels we in een curriculum hebben ingebouwd. Als je die hoepels wegneemt, creëer je veel meer vrijheid voor de studenten." ■

[Bekijk de presentatie hier >](#)

Randvoorwaarde voor onderwijs op maat:

GEBRUIK VAN STUDIEDATA

Justian Knobbout, promovendus bij het lectoraat Digital Smart Services van de HU, laat zien dat learning analytics een kritische succesfactor is voor gepersonaliseerd leren. Tegelijkertijd staat de toepassing ervan bij de meeste instellingen nog in de kinderschoenen. Veel instellingen experimenteren op dit moment met learning analytics: het meten, verzamelen, analyseren en rapporteren van data over studenten in hun onderwijscontext. Daar hoort een cyclus bij met vier stappen: student – data – analyse – interventie. "Die laatste stap is eigenlijk de belangrijkste. Daar is in het onderzoeksveld nog maar weinig over bekend. Daarom weten we eigenlijk nog niethoe effectief learning analytics zijn. Belangrijk is dat de cyclus wordt aangedreven door didactische vragen; doe je dat niet, dan verzand je in datamining."

Drie niveaus

Knobbout onderscheidt drie niveaus

van learning analytics:

- *Descriptive analytics* – What happened? Het is nuttig om te reflecteren op bijvoorbeeld het gebruik van studiemateriaal maar de waarde voor gepersonaliseerd leren lijkt beperkt te zijn.
- *Predictive analytics* – What will happen? Wat is bijvoorbeeld de kans op het halen van een goed cijfer op basis van een aantal indicatoren van studentgedrag? Dergelijke vragen zijn vaak nog lastig te beantwoorden.
- *Prescriptive analytics* – How can we make it happen? Knobbout: "Dat is de heilige graal bij onderwijs op maat: is dit de juiste aanpak voor deze student? Maar deze vorm van analyse staat nog in de kinderschoenen."

Toepassing binnen de HU

Binnen de HU wordt learning analytics onder meer toegepast om studentpro-

fielen op te stellen en slagingspercentages te relateren aan de kwaliteit van het onderwijs. Verder experimenteerde de HU met digitaal toetsen, onder meer om gerichte feedback aan docenten te geven. In 2016 is een experiment gedaan met behulp van SURFnet, dat een learning analytics infrastructuur ter beschikking stelde. Een van de uitkomsten van dat experiment was dat er heel veel variabelen zijn die invloed hebben op de uitkomst. Zo had maar 40% van de studenten toestemming gegeven om hun gegevens te verzamelen, wat nodig is vanwege de privacyrichtlijnen. Niet toevallig waren dat ook de actievare en betere studenten. De conclusie van Knobbout: de motor achter gepersonaliseerd leren zijn learning analytics, maar we hebben nog een lange weg te gaan voor dat volledig geïntegreerd is in het onderwijs. ■

[Bekijk de presentatie hier >](#)

DE NATIONALE DENKTANK REAGEERT: EEN LEVEN LANG LEREN

Gerben Hiemstra en Vivian Hemmelder van de Nationale DenkTank benadrukken het belang van een leven lang leren. Want banen ontstaan, veranderen en vervallen in een veel hoger tempo dan vroeger, vooral door globalisering en digitalisering. De huidige studenten hebben gemiddeld 10 tot 14 banen voor hun 38ste. Tegelijkertijd volgt maar een vijfde van de beroepsbevolking bijscholing. Een gebrek aan financiële middelen

en een onderwijsaanbod wat vooral is gericht op jongvolwassen studenten in plaats van werkenden, vormen belangrijke redenen voor volwassenen om geen onderwijs meer te volgen.

Volgens de Nationale DenkTank moeten we toe naar 'wijs onderwijs'. Loopbanen verlopen niet meer in een rechte lijn, maar ons onderwijs nog wel. Enerzijds verwacht de maatschappij dat we onderwijs blijven volgen, anderzijds is dat onderwijs daar nog niet op ingericht. Ook de financiering is niet gericht op vervolgonderwijs. Bovendien zijn de sectoren verantwoordelijk voor het scholingsaanbod, wat het lastig maakt om over te stappen naar een andere sector. Het resultaat is dat de gemiddelde volwassene slechts 120 euro per jaar aan onderwijs uitgeeft. De DenkTank ziet een oplossing in een algemeen scholingsfonds, dat in

de plaats komt van allerlei kleine potjes van de verschillende sectoren. Dat scholingsfonds levert maatwerk: volwassenen die onderwijs volgen leren alleen wat ze willen leren, en hebben zelf de regie over waar en wanneer ze dat doen.

Discussiepunten

De Nationale DenkTank geeft het gezelschap tot slot nog een aantal discussiepunten mee:

- Zijn onderwijs en examinering onlosmakelijk met elkaar verbonden?
- Welke tempodifferentiatie geeft het beste resultaat?
- In welke mate is er behoefte aan een onderwijsgemeenschap?

Op de vraag of dit alles haalbaar is, geeft de DenkTank de overweging mee: 'wat kost het als we niet veranderen?' ■

Randvoorwaarde voor onderwijs op maat:

EEN FLEXIBELE EN PERSOONLIJKE LEEROMGEVING

Een flexibele en persoonlijke leeromgeving heeft de toekomst, aldus **Marieke de Wit van SURFnet**. Maar hoe zo'n leeromgeving er precies uitziet, is nog minder duidelijk. Bij een ruime meerderheid (75%) van de onderwijsinstellingen gaat hun digitale leeromgeving veranderen. Die verandering is een goed moment om de onderwijsvisie en de didactische modellen ter discussie te stellen. Dan gaat het om vragen als:

- Hoe sluit de digitale leeromgeving aan bij onze toekomstvisie op onderwijs?
- Kan de digitale leeromgeving verschillende didactische modellen ondersteunen?
- Hoe combineer ik betrouwbaarheid en veiligheid met keuzevrijheid voor gebruikers?
- Wat moet ik als instelling organiseren en wat organiseren studenten en docenten zelf?

Lego en burcht

Om de mogelijkheden van de digitale leeromgeving inzichtelijk te maken,

gebruikt Marieke de Wit verschillende metaforen. Zo kunnen applicaties gezien worden als legosteentjes die op verschillende manieren gecombineerd kunnen worden. Veel instellingen streven naar een basis learning management system (LMS) met een aantal aan- en afkoppelbare modules die naadloos met elkaar communiceren. Als het gaat om de tegenstelling veiligheid – vrijheid wordt vaak de metafoor van de burcht en de stad gebruikt. In de burcht (het centrale deel van een digitale leeromgeving) is de vrijheid beperkt en de veiligheid groot; in de stad en het land daaromheen is het juist andersom.

Leveranciers

Veel instellingen worstelen met de keuze voor een leverancier. De volgende vragen spelen daarbij een rol:

- Welke leveranciers van digitale leeromgevingen en applicaties zijn goed en welke niet?

- Kies je voor 1 leverancier en een totaaloplossing of voor meerdere leveranciers?
- Als je voor meerdere leveranciers kiest, hoe beheers je dan het volledige traject?
- De technologie ontwikkelt zich snel. Leg je je vast voor een langere termijn (10 of meer jaar) of kies je voor een oplossing voor 5 jaar, met het gevolg dat je al snel weer een aanbestedings-traject moet doorlopen?
- Laat je de leveranciers het beheer doen of doe je dat zelf?
- Werk je alleen met cloudoplossingen? Welke gevaren brengt dat met zich mee?

Onderwijsinstellingen delen dezelfde vragen en zorgen. Tijdens de studiereis is er ruimte om met leveranciers in gesprek te gaan over wensen en eisen aan een digitale leeromgeving die beter inspeelt op de toekomst. ■

[Bekijk de presentatie hier >](#)

PROGRAMMA SURF STUDIEREIS PERSONALISED LEARNING BOSTON

ZONDAG 2 APRIL

Anja Oskamp trapt in Boston af met hun veranderende visie op flexibel onderwijs van de Open Universiteit, Hans Nederlof vertelt over de flexibilisering van het economisch deeltijdonderwijs van Fontys.

MAANDAG 3 APRIL

Perry Hewitt van Ithaka, gaat vanuit het oogpunt van organisatieverandering in op de vraag hoe instellingen de weg vrij kunnen maken voor flexibilisering en licht een casestudy van Ithaka over gepersonaliseerd leren toe.

Bij de Harvard Extension School, die zich richt op volwassenenonderwijs, spreken we met Carol Stuckey, Tim Kelley over onderwijs op en het creëren van betekenisvolle interactie in het onderwijs tussen docenten en studenten, zowel in het contact-onderwijs als online. In de middag bezoeken we het Office of Digital Learning van het MIT. Sanjay Sarma gaat in op hoe onderwijs effectiever kan worden ingezet met behulp van technologie. Jeff Dieffenbach, Sheryl Barnes, en Vijay Kumar vertellen over hun ervaringen.

DINSDAG 4 APRIL

We bezoeken op de campus van Southern New Hampshire University het College for America, dat fors inzet op online diploma's (degrees) in het kader van leven lang leren, met bijzondere aandacht voor de mogelijkheid van werkenden om hun studie met werk en leven te kunnen combineren. Yvonne Simon vertelt hoe zij met lage kosten en via gepersonaliseerde steun een hoog studiesucces te realiseren.

In een interactieve sessie gaan in de middag met Blackboard, Canvas, Desire2learn en IBM in gesprek over hun visie op de ontwikkeling richting onderwijs op maat. Hoe ondersteunen zij momenteel onderwijs op maat, en welke strategieën hebben ze voor de toekomst? Hoe reageren zij op de wens van instellingen om hun leeromgeving modulair op te bouwen?

WOENSDAG 5 APRIL

Nina Huntemann laat zien hoe edX het onderwijs innoveert. Ook gaat ze in op hoe learner data door docenten of instructoren gebruikt wordt om cursussen te verbeteren, bijvoorbeeld met data visualization tools waarmee edX learner data inzichtelijk maakt. MJ Bishop and Cristi Ford vertellen hoe University of Maryland voor elke student een persoonlijk leerplan gemaakt, rekening houdend met de bestaande kennis.

's Middags bezoeken we de campus van Olin College, dat is opgericht om technologische innovatie te versterken. We spreken er bestuurder en docenten over de visie en het onderwijsmodel van Olin.

DONDERDAG 6 APRIL

Met Eileen Rudden en Liam Pisano van Learnlaunch, een accelerator voor edtech startups spreken met ons met over gepersonaliseerd leren, en we gaan in gesprek met een aantal start-ups.

We sluiten de reis af met een slot wrap-up: wat hebben de deelnemers geleerd, wat nemen ze mee naar hun eigen instelling, en zijn er aanknopingspunten voor samenwerking binnen SURF?

'Is het voor kleine opleidingen eigenlijk wel mogelijk om te flexibiliseren?'

'Is flexibel onderwijs eigenlijk wel betaalbaar?'